

ΑΠΟΦΗ

Τουρκικός εθνικισμός και ελληνοτουρκικές σχέσεις

Του ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΦΙΛΗ*

Στην Τουρκία, ο εθνικισμός λαμβάνει όλο και επιθετικότερη μορφή. Το βέλμιμα του κυβερνώντος κόμματος (AKP) και της κεμαλικής αντιπολίτευσης (CHP) έχει στραφεί στον ιστορικό αναθεωρητισμό περί τη κυριαρχικά δικαιώματα στο Αιγαίο. Οι αλληλοκατηγορίες που εκτοξεύονται για ενδοτισμό συμπληρώνονται με επανάληψη και εμπλοκτισμό θέσεων σχετικά με τις βλέψεις της Αγκυρας. Το κρεσέντο εθνικισμό ενδεχομένων να καταλαγάσσει, αλλά συνάρματα υπάρχουν κάποιες ανοσοχητικές ενδείξεις που δείχνουν ότι θα συντροφεύει, έστω και με διακυμάνσεις (ανάλογα τη συγκυρία). Πιο συγκεκριμένα:

Η πόλωση στο εσωτερικό της γείτονος μεταξύ των πολιτικών δυνάμεων, που μόνο τεκνητή δεν είναι, τις υποχρέωντει σε καθημερινές μάχες εντυπώσεων και ουσίας. Αυτές εναλλάσσονται από τις καταγγελίες για υποθέσεις σκανδάλων μέχρι ζητήματα εξωτερικής πολιτικής. Η άσκηση πίεσης προς τον Ερντογάν από το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα—εφόσον

συνεχιστεί—μπορεί να αποδειχθεί προβληματική. Ο Τούρκος πρόεδρος, παρότι πολιτεύεται με βάση το συναισθήμα, στις κρίσιμες αποφάσεις σταθιμίζει τα δεδομένα (έστω και λανθασμένα) και δύσκολα θα παρασυρεθεί από την αξιωματική αντιπολίτευση σε παράτολμες ενέργειες. Όμως, όσο δυσκολεύεται στη διαχείριση του Κουρδικού, ευρισκόμενος σε οινοει απομόνωση από μεγάλο μέρος της Δύστης (θα θελόταν πάντως να διορθώσει αυτή την κατάσταση σε σχέση με την Ε.Ε.) και σε εθνικό κλίμα με Αίγυπτο και Ισραήλ, αμφιταλαντεύεται. Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις, χωρίς να αποτελούν προτεραιότητα για την Αγκυρα, επηρέαζονται έμεσα ή άμεσα από τον επαναπροσδιορισμό της θέσης της Τουρκίας στο περιφερειακό και διεθνές γίγνεσθαι.

Η σύμπραξη Ερντογάν - Μαχτσελί (πρόεδρος του Κόμματος Εθνικιστικής Δράσης), η ανάδυση της Ακσενέρ (εθνικίστρια, πρώην υπουργός Εσωτερικών της κυβέρνησης Ερμπακάν - Τσιλέρ), κατόπιν της διάσπασης των εθνικιστών, με την τελευταία να προβάλλει ως περίπου το αντίπαλον δέος

στον Τούρκο πρόεδρο, και η ανάγκη του Κιλιτστάρογλου, αρχηγού της κεμαλικής αντιπολίτευσης, να ανακόψει τη διαρροή ψήφων προς το κόμμα αυτής διαμορφώνουν κλίμα που δεν επιτρέπει σοβαρούς συμβιβασμούς. Και αν σε άλλα μέτωπα, όπως αυτό της Μεσογείου Ανατολής, η αναδιπλωση μπορεί να καταστεί υποχρεωτική, το Αιγαίο φαντάζει ως πεδίο όπου η προβολή ισχύος μπορεί να γίνεται με μικρότερο ρίσκο.

Η τουρκική οικονομία κλονίζεται, παρά τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και τα ρεκόρ στις εξαγωγές. Οδεύοντας στις κρίσιμες διπλές κάλπες το 2019 (αν άλλες εξελίξεις δεν τις επισπεύσουν), ο Ερντογάν είναι σε ανάπτυξη «success stories» εντός και εκτός, έχοντας, μάλιστα, απέναντι του ένα απαιτητικό κοινό. Το εγκώριο αφήγημα του περιφερειακού πόλου ισχύος πρέπει να βρει κάπου έκφραση.

Το προσφυγομεταναστευτικό (τόσο οι ροές όσο και η λειτουργικότητα της συμφωνίας για τις επαναπροωθήσεις), ο βαθμός και ο τρόπος παρεμβατικότητας της Αγκυρας στις επικείμενες ερευ-

νητικές γεωτρήσεις στην κυπριακή ΑΟΖ, τυχόν αναβίωση των διαπραγματεύσεων για το Κυπριακό (μετά την άνοιξη), η διαγωγή της Τουρκίας στο Αιγαίο σε συνάρτηση με την πρόοδο των διερευνητικών επαφών και τον τμηματικό προσδιορισμό της ελληνικής αιγιαλίτιδας ζώνης και τέλος η αντιμετώπιση ει μέρους της Αθήνας αιτημάτων ασύλου Τουρκων «αντιφρονούντων» και των αιτημάτων έκδοσης από μεριάς τουρκικών αρχών θα προσδιορίσουν εν πολλοῖς την πορεία των σχέσεων με τον ανατολικό μας γείτονα. Εξάλλου, το 2018 ενδέχεται να εξακριβώσουμε τα όρια των τακτικισμών αλλά και της στρατηγικής Ερντογάν, πολύ περισσότερο εφόσον δεν επιβάλλει τους όρους του παιχνιδιού και την «επικαιροποίηση» ατζέντα του, όχι μόνον έναντι της Ελλάδας αλλά και σε άλλα μέτωπα.

*Ο δρ Κωνσταντίνος Φίλης είναι διευθυντής Ερευνών του Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων. Το νέο του βιβλίο «Τουρκία, Ισλάμ, Ερντογάν» κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Παπαδόπουλος.